

IDT94 - fransk dokumentations- og informationsteknologi

af forskningsbibliotekar, cand.mag. Barbara Melchior

De sidste 20 år har der hvert andet år i Frankrig været holdt en international - men dog hovedsagelig fransk - kongres (IDT=Information et Documentation Techniques) vedrørende informationsteknologi, dens udvikling og brug i biblioteker, dokumentationscentre, universiteter, samt små og store erhvervs-virksomheder.

Informationsteknologi er i Frankrig et område, som har regeringens bevågenhed, hvortil der afsættes store midler og som - måske netop derfor - er blandt de førende i verden. Det var som bekendt i Frankrig, at man allerede for 12 år siden havde et informationspolitisk mål, der hed "Informatique pour tous", som bl.a. var et resultat af udviklingen af den lille terminal Minitel, og som var medvirkende til, at Minitel'en blev udleveret gratis til telefonabonnenter i visse egne af Frankrig. Minitel'en er for længst blevet dagligt redskab for både almindelige husstande, for arbejdspladser og for professionelle benyttere.

Under "Ministère de la Recherche et de l'Enseignement Supérieur" er oprettet et direktorat "Direction de l'Information Scientifique et Technique et des Bibliothèques", som bl.a. udformer landets informationspolitik. Derudover støtter og udvikler det i samarbejde med bibliotekerne disse informationspolitiske projekter med henblik på et nationalt fremstød både inden for uddannelsesområdet, den teknologiske udvikling og servicefunktionen over for brugerne. Direktoratet har også en række egne projekter i gang, således f.eks. udviklingen af en database over franske forskere ("les compétences des chercheurs scientifiques"), kaldet FINES. I samarbejde med andre statsinstitutioner (la Documentation Française og Institut National de l'Information Scientifique et Technique) er man ved at oprette en database over "grå" litteratur, og der er desuden iværksat et samarbejde med en gruppe af banker samlet i en fond til fordel for "bo-

gen", som dels er et økonomisk samarbejde, dels et uddannelsesmæssigt samarbejde. Endelig har Ministeriet fra 1987-1994 firdoblet sine bevillinger til 'dokumentationsområdet' fra 85,6 millioner FF i 1987 til 365 millioner FF i 1994. Dokumentationsområdet omfatter boganskaffelser, abonnemeter på tidsskrifter, søgning i databaser og anskaffelser af databaser på CD-ROM. Den franske holdning til forskning og viden, som gennemsyrrer både uddannelsessystemet og hverdagens TV-programmer, udmøntes altså tillige i høj prioritering af biblioteksområdet. På kongressen havde Ministeriet en stor stand med forevisning af de databaser, det producerer, deres nyhedsbreve, som man kan abonnere på, samt andre publikationer.

På grund af den hastige udvikling inden for det informationsteknologiske område netop i disse år, er det blevet besluttet at afholde kongressen hvert år for fremtiden. Den foregår over tre dage, havde i 1994 omkring 600 deltagere, 55 foredrag og 130 udstillere, og er således næst efter den årlige Online kongres i London den største i Europa.

Kongressen indledtes med åbningstaler fra et panel på 6 (ældre) herrer. For at understrege kongressens betydning i det europæiske samarbejde og de seks herres position i det franske samfund, var hele scenen pyntet med blå og gule blomster, og bag panelet var der et kæmpelærred, som simultant viste den talende på meget nært hold. Den teknologiske iscenesættelse var imponerende, men fremmede måske ikke budskabet, idet vankelmødige sjæle kunne have vanskeligt ved at beslutte sig for, hvilket ansigt man skulle se på: det lille, levende eller det store, reproducerede.

De talendes budskab var dog ikke til at tage fejl af: den elektroniske åbning mod hele verden via *Internet*, samt udviklingen af multimedier var et stort skridt fremad på niveau med udviklingen af Apollo og Stjernekrigsprojektet. Fransk informationspolitik tager naturligvis hensyn til dette, og har som et af sine mål at gøre de internationale netværk tilgængelige for en billigere penge i Frankrig, at give adgang til højere hastigheder, at nedsætte flere evalueringsråd, der kvalitetsvurderer serviceudbuddet, at forbedre den elektroniske uddannelse i gymnasierne og sidst men ikke mindst at sørge for at franske institutioner kommer til at spille en væsentlig rolle på Internettet, både af hensyn til fransk forskning og turisme og for at mindske den amerikanske dominans.

Kongressen (31. maj - 2. juni 1994) var delt i forskellige sessioner, og jeg valgte at deltage i:

- 1) elektroniske netværk
- 2) principper og modeller for fastsættelse af priser for informationsydelser

- 3) multimedier
- 4) forbrugerisme og kvalitet
- 5) den juridiske virkelighed idag
- 6) informationsteknologiens fremtid i europæisk sammenhæng.

Et gennemgående tema for hele kongressen, som også blev taget op både i de indledende taler og den afsluttende rundbordsdebat, var betydningen af Internettet. Det var klart, at med den generelle adgang til Internettet og dermed til de enkelte landes nationale, regionale og lokale netværk, er der skabt en helt ny verden, først og fremmest for forskningen, men også for almindelig dagligdags brug af informationer. Det franske nationale netværk, som svarer til det danske DENet, hedder RENATER, og de umiddelbare planer for dette net var at åbne for højere hastigheder. Nettet transporterer idag med 34Mbits hastighed (mod DENettets 2Mbit og det engelske Janets 155Mbit). RENATER knytter universiteternes netværk beregnet for forskningen sammen med de kommercielle netværk, som f.eks. giver adgang til kommercielle databaser. RENATER og andre nationale netværk som f.eks. DENettet knyttes sammen i det europæiske "overnet" EuropaNET, som igen er knyttet til de amerikanske net via nettet over alle net, Internet.

RENATER og Internettet benyttes i Frankrig (og i Danmark ?) hovedsageligt til elektronisk post og søgning i databaser.

Den franske holdning til Internettet var naturligvis entusiastisk, men begejstringen var tydeligvis blandet med frygt, dels for amerikansk dominans i vidensformidlingen, dels for at hele Minitelkonceptet ville blive overhalet af den endnu billigere og endnu mere mangfoldige adgang til informationer, som Internettet kan byde på.

Både repræsentanter for RENATER og for EF-kommissionen gav udtryk for, at de væsentligste mål for udviklingen af de europæiske net var højere hastigheder mellem de nationale net, således at de nåede op på henholdsvis 34 og 155 Mbit. Dette mål skulle opfyldes i løbet af 1994.

Et af de mere interessante perspektiver ved den åbne adgang til Internettet blev fremlagt af en (hvid) forsker fra universitetet i Johannesburg i Sydafrika. Han indledte med at sige, at det for ham var en så vidunderlig følelse at stå frem for os med en ny regering med nye - ganske vist uerfarne - medlemmer. For ham og for Sydafrika var kommunikationen med den øvrige verden helt essentiel for landets udvikling, dvs. for forskning, planlægning og beslutningstagning. Elektronisk post og elektroniske newsletters kunne hjælpe dem til at over-

vinde deres problemer inden for sundhedssektoren, landbruget, miljø, universitetsuddannelser og teknisk uddannelse. Også adgangen til online kataloger og elektronisk dokumentlevering giver fantastiske muligheder for et land, der har hårdt brug for adgang til viden. Han nævnte tre områder, som det var nødvendigt at videreudvikle på Internettet:

- 1) oprettelse af en database over e-mail adresser
- 2) oprettelse af en database over eksperter inden for alle områder, således at man kunne henvende sig direkte til ekspertisen inden for et givent område (AIDS, f.eks.)
- 3) etableringen af flere gophers, WWW'er og Wais'er, dvs. flere strukturerede indgange til det noget uoverskuelige Internet.

Han sluttede af med at udtrykke sin begejstring for et 7 ugers kursus i brug af Gophers (Gopher=indholdsfortegnelse til Internettets tilbud), som han selv havde fulgt fra sin PC, og hvorfra han også havde kunnet sende spørgsmål og modtage svar vedrørende ting, han ikke forstod eller ville vide mere om. For den videbegærlige giver Internettet uanede muligheder - hvis man har god tid!

Næste tema var om og i givet fald hvordan, man skal prissætte informationsydelser. Med de uendelige mængder af information, som vi har adgang til, har målet for formidling af information ændret sig. Informationsydelser skal idag været designet specielt til den enkelte person/institution, informationsformidleren skal filtrere og kvalitetsvurdere for at brugeren ikke skal blive overmættet med informationer. Med Internettets uoverskuelige mængder af information er en kvalitetsvurdering nødvendig.

På et forskningscenter under Ecole Polytechnique havde man forsøgt at udarbejde en typologi for information for derved bedre at kunne vurdere en fastsættelse af priser for den. Information cirkulerer i kredsløb og kan sammenlignes med et flydende stof. Informationen ændrer sig (tekst, digitaliseret form, grafik, lyd). Den undergår forandringer, der øger dens værdi. Idag betaler man som bruger hovedsageligt for brug af midlet (f.eks. en database), samt for den arbejdstid, der går med at finde informationen. Herudover kunne der være tale om en pris for kvaliteten af den "leverede vare". I kvaliteten indgår mindre målelige størrelser, som styres af formidlerens måde at gribe tingene an på. Informationsværdien er relativ og bestemmes af, hvilken værdi modtageren tillægger den. Derfor kommer psykologiske aspekter til at få en vis betydning: formidlerens nærvær og umiddelbarhed, måden informationen præsenteres på, brugerens opfattelse af informationens sandsynlighed etc.

Der var blandt foredragsholderne forskellige meninger om, hvorvidt man skulle tage penge for kvaliteten, eller om man snarere skulle tage nogle gennemsnitspriser for tre forskellige niveauer af service: enkel, normal, kompleks. I hvert tilfælde måtte man vænne sig til, at information er en vare, der skal sælges, og som der derfor også skal gøres reklame for.

Et foredrag beskæftigede sig specielt med fastsættelse af priser på søgninger i databaser på CD-ROM. Det drejede sig især om CD-ROM i netværk med eller uden ekstern adgang. Flere måder at registrere brug og dermed fastsætte priser på blev nævnt:

- via passwords, som kun giver adgang til visse dele af en CD-ROM
- via "kredit"-disketter der giver mulighed for et vist antal søgninger
- via "chip-kort" (cartes à puces), hvor man sætter maskiner op til aflæsning af disse elektroniske klippekort, der kan sammenlignes med telefon-kort
- tilbud om søgning via Minitel, dvs. til en fast minutpris ligesom ved søgning i 'gammel-dagse' online databaser. Denne type søgning i CD-ROM'er kan naturligvis også foregå over Internettet enten til fast minutpris eller med brug af chip-kort.

For producenterne var det største problem frygten for piratkopiering, hvilket var en af årsagerne til de høje priser på CD-ROM. En anden var produktionsomkostningerne.

Flere foredrag handlede om multimedier. Nogle viste imponerende eksempler på kombineret brug af databaser og billedbaser især inden for museumsverdenen, andre beskæftigede sig med de nye muligheder for brug af Internettet til at sende billeder af høj kvalitet. Man kan på den måde siddende ved sin PC besøge udstillinger med masser af billeder eksempelvis i Library of Congress: den mulighed kan man da ikke lade gå fra sig!

Også i Frankrig er det tid til selvransagelse, og en foredragsrække tog fat på spørgsmålet om ydelserne havde den nødvendige kvalitet. Med adgangen til Internettet og med opbygningen af mindre, lokale databaser måtte nogle af de store, gamle databaser konstatere at antallet af deres brugere var vigende. Der er stadig brug for forenkling af søgesprog, således at slutbrugerne selv hurtigt kan finde den relevante information, og der er brug for billig online bestilling og -fakturering af dokumenter. Det overvejes i øjeblikket, om man via Minitel med dens enkle fakturering (over telefonregningen) skal kunne bestille dokumenter fra de flere tusinde tilknyttede databaser. Konkurrencen fra Internettet og de amerikanske dokumentleveringsinstitutioner føltes konstant. Der var også

brug for bedre reklamefremstød, hvilket tydeligt fremgik af, at Minitel's mange reklamer i TV for nye (og gamle) serviceydelser, hentede et stort publikum.

Også på multimedieområdet giver Internettet utrolige muligheder. Der er allerede nu tilbud på undervisningsforløb med både lyd og billeder, som sendes digitalt. Medieverdenen er i fuld udvikling med pilotprojekter på digitaliseret TV, således at man via en TV-host kan få forbindelse ikke til det såre beskædede antal kanaler satellit-fjernsyn idag kan give, men til 150.000 samtidige programmer verden over. Man må håbe vores børn bliver gode til at vælge i en fart!

Der blev vist adskillige eksempler på brug af multimedier, især inden for museumsverdenen, f.eks. fra Tekstilmuseet i Lyon, som var ifærd med at lægge sine stofprøver i en billedbase med tilknyttet tekstbase. Museet har ca. 4 millioner stofprøver tilbage til 1600-tallet, samt 7 millioner i magasin. Stofprøverne bliver affotograferet med en særlig elektronisk fototeknik, og billederne lagt i en online tilgængelig billedbase. Genstandsbeskrivelsen som ligger i tekstbasen, giver mulighed for søgning på motiv, væveteknik, stoffets historie, stoftype. Baserne er søgbare med ekstern adgang og benyttes af tekstilfabrikanter verden over, når de skal finde på nye mønstre og teknikker. Efter søgning kan man få tilsendt print i farver over de relevante stoftyper. Et print kostede 55FF, en søgning på ca. en time 500-600 FF og en egentlig stofprøve 2.000 FF. Der bliver registreret 10.000 stoffer fra museets samlinger om året, så foredragsholderen kunne godt se, at projektet ikke ville blive afsluttet i hans levetid, selv om han var ung. Udvælgelsen af hvilke stofprøver, der skulle først i basen, skete bl. a. ud fra kriterier som mode og efterspørgsel. Også her var man reklamebevidst, og der var produceret en tillokkende video, som beskrev projektet med lyd og billeder.

Et foredrag inden for gruppen "forbrugerisme og kvalitet" beskæftigede sig med Minitel. Udviklingen inden for Minitel'en er gået fra overvejende privat brug af service-funktioner over offentlig, kommerciel brug af professionelle databaser til privat brug af professionelle databaser. Adgangen til de professionelle databaser er med tiden blevet meget brugervenlig, søgesprogene mere møntet på slutbrugere, og udviklingen af online-guides helt almindelig. Minitel har nydt godt af, at det var så nemt at få adgang til baserne, uden abonnement og passwords, og af at det offentlige PTT har haft adgang til reklamefremstød i massemedierne. En af fordelene for brugerne idag er bl.a. at de nu er vænnet til at benytte databaser og derfor nemmere kan benytte Internettet.

De verdensomspændende netværk giver Minitel nye udfordringer:

- Minitel må tilpasses de standarder, der findes på Internettet (Minitel byg-

ger på en anden standard end f.eks. REX, kaldet Videotex)

- Minitel må udbygges så den kan benyttes som PC
- Der må foretages en oversættelse og en tilpasning af servicetilbuddene til en ikke-fransk verden, dvs. hvor nødigt man end vil, må man sprogligt tilpasse sig den angelsaksiske verden, hvis Minitel skal blive et internationalt fænomen og ikke kun et - vellykket - fransk eksperiment.

Den afsluttende rundbordssamtale - igen mellem seks mænd, men denne gang af en noget yngre årgang - viste med al tydelighed, at Frankrig og andre europæiske lande er bekymrede ved udviklingen af det amerikansk dominerede Internet. Der blev givet mange årsager til, at Internettet var af amerikansk oprindelse og ikke europæisk, først og fremmest den manglende enhed i Europa. Ikke noget fælles sprog, ikke nogen fælles kultur, ikke nogen fælles mønt. Der var ikke tvivl om paneldeltagernes holdning til EU! I USA er f.eks. verdensomspændende markedsføring en naturlig ting, ikke i de europæiske lande. Det er også meget mere ressourcekrævende at skulle producere alting til mange forskellige markeder end til noget der trods alt ligner eet marked. Ingen fælles EU politik på området, ingen massiv støtte til generelle europæiske initiativer. F.eks. ligger den medicinske database Medline gratis på Internettet, og der findes ingen europæisk tilsvarende base, fordi der ikke gives statsstøtte til en sådan. Brugere vælger den hurtigste og billigste information, og den kan de få over Internettet. En EU-repræsentant og lederen af Springer forlaget i Tyskland forsvarede dog Europa massivt med en række facts. De mente ikke forskellen lå i antallet af investeringer i henholdsvis USA og Europa, heller ikke i den teknologiske kunnen, men snarere i den kulturelle tilgang til området.

Slutbemærkningerne vedrørende formidlernes rolle i hele denne voldsomme udvikling var, at det vigtigste var udvælgelsen af information, filtreringen af den megen information til en acceptabel pris for brugeren.

Alt i alt en inspirerende kongres med mange informationer og meget teknologi. Hertil kom en udstilling med 130 stands, hvor franske og internationale produkter kunne ses, prøves og diskuteres.

Endelig besøgte jeg Bibliothèque Publique d'Information i Pompidou Centret. Et meget populært bibliotek illustreret ved, at da jeg kom en time efter åbningstid var der en alenlang kø af studerende, der ventede på at komme ind og benytte biblioteket. Beskeden var, at køen ville vare en time før den nåede frem til indgangen, at det var sådan hver dag, og at køen først mindskedes ved 18-tiden. Også om søndagen var der kø. Jeg kom igen kl. 18 og kunne så benytte

nogle af de mange muligheder: sproglaboratorier med adgang til at lære alverdens sprog og se film på originalsprog, edb-laboratorium med adgang til at lære/øve sig i brug af de mest almindelige programmer (WordPerfect, Excel etc.), videotek med mulighed for at se dokumentarprogrammer om politiske og sociale emner, et andet videotek hvor man kunne se nyhedsprogrammer på satellit-TV fra USA, England, Tyskland og Italien, søgning i franske databaser - gratis - og i udenlandske mod betaling. Dokumenter fundet ved søgning i databaser, som ikke findes i Bibliothèque Publique d'Information, kan mod betaling sendes i kopi eller modtages online direkte til egen PC.

Der var mange andre herligheder, men én væsentlig ting kan biblioteket ikke: låne bøgerne ud til brugerne. Så på nogen punkter er vi generationer foran i Danmark.